

Ege Bölgesinde At Yetiştiriciliğinin Genel Durumu ve Uşak İlinde Atlı Cirit Sportu

Sibel ALAPALA DEMİRHAN^{1*}, Tayfur ÜNAL²

¹Uşak Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootečni Bölümü, Uşak

²Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Zootečni ABD, Uşak

¹<https://orcid.org/0000-0001-7677-5919>

²<https://orcid.org/0000-0002-1999-5859>

*Sorumlu yazar: sibel.alapala@usak.edu.tr

Derleme

ÖZ

Makale Tarihiçesi:

Geliş tarihi: 15.08.2023

Kabul tarihi: 09.01.2024

Online Yayınlanma:

10.06.2024

Anahtar Kelimeler

At yetiştiriciliği

Cirit

Ege bölgesi

Kültür

Uşak

Türk kültüründe atın özel bir yeri ve önemi vardır. Türkler atı hem ulaşım hem de eğlence aracı olarak kullanmışlardır. Eğlence amaçlı kullanılan at oyunlarından biri de cirit sporudur. Cirit oyunu, ülkemizin Erzurum, Uşak, Manisa, Sivas, Bayburt, Erzincan, Kars ve Malatya gibi bazı illerinde hâlâ yaşatılmaktadır. Uşak ili, Ege bölgesinde cirit oyununun en çok sevildiği ve korunduğu illerden biridir. Bu geleneksel ata sporu, Uşak'ta kurumsal bir yapı kazanmış ve amatör bir ruhla devam ettirilmiştir. Bu çalışmada, at yetiştiriciliğinin kısa bir tarihçesi, dünyada, Türkiye'de ve Ege bölgesindeki at yetiştiriciliğinin durumu ve Uşak ilinin önemli kültürel miraslarından biri olan atlı cirit sporu ve sorunları hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır.

General Situation of Horse Breeding in the Aegean Region and Equestrian Javelin Sport in Uşak Province

Reviews

Article History:

Received: 15.08.2023

Accepted: 09.01.2024

Available online: 10.06.2024

Keywords:

Horse breeding

Jereed

Aegean region

Culture

Uşak

ABSTRACT

The horse has a special place and importance in Turkish culture. Turks have used the horse both as a means of transport and entertainment. One of the horse games used for entertainment is javelin sport. Javelin game is still kept alive in some provinces of our country such as Erzurum, Uşak, Manisa, Sivas, Bayburt, Erzincan, Kars and Malatya. Uşak province is one of the provinces in the Aegean region where the javelin game is the most popular and preserved. This traditional ancestral sport has gained an institutional structure in Uşak and has been continued with an amateur spirit. In this study, it is aimed to give information about the brief history of horse breeding, the status of horse breeding in the world, in Turkey and in the Aegean region, and the equestrian javelin, which is one of the important cultural heritages of Uşak province, and its problems.

To Cite: Alapala Demirhan S, Ünal T., 2024. Ege bölgesinde at yetiştiriciliğinin genel durumu ve Uşak ilinde atlı cirit sporu. Kadirli Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dergisi, 4(2): 479-489.

Giriş

At, insanlık için büyük bir öneme sahip olmuştur. Tarihlerin yazılmasında insanlarla birlikte atların dikkat çekici katkısı olmuş ve savaşlarda bir yardımcı, tarımsal üretimde bir aktör olarak görev

almıştır. Özellikle Türk tarihine bakıldığında at, bir ekonomik unsur olmaktan öte, bir binek olarak kullanılmasından dolayı özellikle savaşlarda bir araç, bir yoldaş olarak kullanılmıştır. İnsanlık tarihinde geline bu noktada at; kültürlerin gelişmesine ve olumlu sonuçlar doğurmasına katkı sunmuştur. Türkler, yaşam sürmüş olduğu bozkırlarda atları üzerinde dolaşmışlar, savaşmışlar, girişmiş oldukları akın ve fetih hareketlerini atların yardımları ile gerçekleştirmişlerdir. Tarihi kaynakların gösterildiği üzere, büyük devlet esasları için gerekli koşullar ancak bu ölçüde ortaya çıkmıştır (Durmuş, 2021).

Atı ilk evcilleştiren ve savaşta kullanan millet olan Türkler, atla özel bir bağ kurmuş, ona büyük bir sevgi beslemiş ve onu kendilerinin bir parçası olarak görmüştür. Türk yiğitliği orta Asya bozkırlarından Çin'e ve Avrupa'nın derinliklerine kadar at sırtında ilerlemiş ve genişlemiştir. Eski Türk uygarlıkları araştırıldığında Türk'ün atla olan ilişkisi çok güzel eserlerde de ortaya konmuştur. At; eski Türklerde kabile sembolü olmuş, inançlarında saygı duyulmuş, yüzyıllarca adına törenler düzenlenmiş, dualar edilmiştir (Aksoy, 2016).

Türklerin at sevgisi ve sadakati çok gelişmiştir. Atlarıyla birlikte defnedilmeleri ve atlı oyunlar yapmaları Türklerin atlara ne kadar değer verdiklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca, savaşlarda ve göçlerde atlar çok büyük rol oynamıştır. Bu yüzden, Türk tarihinde at yetiştirme sanatına çok önem atfedilmiştir. Atın insan hayatını bu kadar kolaylaştırmasının fark edilmesi ile at yetiştirme işi devlet tarafından teşvik edilmiştir (Özbeyaz ve Akçapınar, 2004).

Geçmişe bakıldığında atlar, çiftçilerin diğer hayvanları arasında, günümüze kıyasla daha fazla değer taşıdıkları bilinmektedir. Çünkü hem tarım hem de ulaşım alanlarında ve yük taşıma işlerinde emek hayvanı olarak kullanılmışlardır. Ayrıca atlar, kara kuvvetlerinin hem süvari birliklerinde hem de yük taşıma birliklerinde ve ayrıca topların çekilmesinde, bugün motorlu taşıtların yaptığı görevleri yapmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda birçok cephede atlar önemli rol üstlenmiş, ikinci dünya savaşında bile atlar savaşlarda yer almıştır (Aksoy, 2016).

Yapılan çalışmanın amacı da at yetiştiriciliğinin kısa tarihine değinmek, at yetiştiriciliğinin Ege bölgesindeki mevcut durumu ve bunun yanı sıra Türkiye'de müsabakaları yapılan atlı cirit sporunun Uşak ilindeki önemine ilişkin bilgi vermektir.

At Yetiştiriciliği

Dünyada At Yetiştiriciliği

At yetiştiriciliği, dünya genelinde farklı amaçlar için kullanılan atların üretimi ve bakımını kapsayan bir sektördür. Yarış, eğlence, tarım ve ulaşım gibi alanlarda kullanılan atlar, insanlık tarihi boyunca en yakın dostlarımızdan biri olmuştur. Ancak, günümüzde at yetiştiriciliği sektörü, hayvan refahı ve çevre konuları gibi zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle, at yetiştiriciliği sektörü, sürdürülebilir bir şekilde yönetilerek, gelecek nesillere aktarılabilir. 1938 yılında tarım sektöründe makineleşmenin yaygın olmadığı bir dönemde dünyada 96,4 milyon at yaşarken, 2013 yılında bu rakam 59,8 milyona gerilemiştir. Atların %55,6'sı Amerika kıtasında, %23,9'u Asya'da, %10,3'ü Afrika'da, %9,6'sı Avrupa'da ve %0,7'si de Okyanusya'da bulunmaktadır. Dünyada en fazla at nüfusuna sahip ülke

10,4 milyon ile ABD'dir ve gelişmiş ülkelerde atlar daha çok eğlence ve spor amaçlı kullanılmaktadır (İzmirli, 2016).

Dünyada yaklaşık 60 milyon at olduğu tahmin edilmektedir. At yetiştiriciliği yapmak için uygun arazi, zaman, enerji ve mali kaynaklara ihtiyaç vardır. Ayrıca atların ırkına, beslenmesine, bakımına ve sağlığına dikkat etmek gerekir. Atlar, zeki ve duygusal hayvanlar olduğu için onlara saygı ve sevgi göstermek önemlidir.

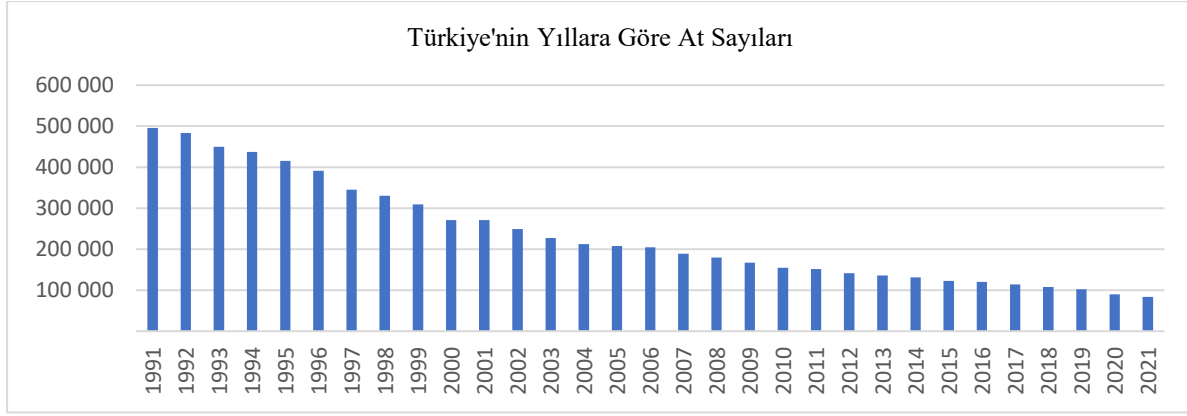
Türkiye’de At Yetiştiriciliği

Osmanlı İmparatorluğu, modern at yetiştiriciliğinin temellerinin atıldığı bir dönemdir. 14. yüzyılda Hayvanat Ocakları'nda yetiştirilen atlar sayesinde imparatorluk zirveye ulaşmıştır. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda at yetiştiriciliği ve ıslahı konusunda faaliyetler yürütülmüştür. Bu sayede, at yetiştiriciliği sektörü ülkemizde de gelişmiştir (TİGEM, 2022).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Hayvanat Ocakları, özellikle ordunun ihtiyaçları doğrultusunda at, katır ve deve yetiştiriciliği yapmıştır. Bu ocaklarda, Arap, Acem ve Buğdan atları ile melezlemeler gerçekleştirilmiştir. Ancak, imparatorluğun gerilemesiyle birlikte bu ocaklar da etkisini yitirmiş ve at yetiştiriciliği mekanizasyonun hızlı ilerleyişi karşısında geri kalmıştır. Bu durum, at yetiştiriciliği sektörünün gerilemesine neden olmuştur (Bayram, 2022).

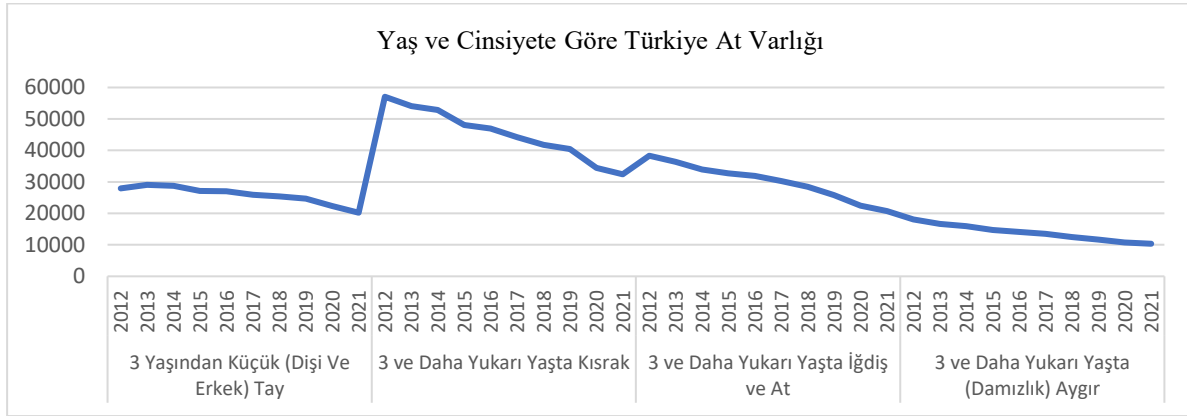
Türkiye’de at yetiştiriciliği, tarihi ve kültürel bir öneme sahip bir faaliyettir. Türkler, binlerce yıldır atlarla yakın bir ilişki içinde olmuş, atları ulaşım, tarım, savaş, spor ve eğlence amaçlarıyla kullanmışlardır. Türkiye’de yetiştirilen at ırkları arasında safkan Arap atı, safkan İngiliz atı ve Türk spor atı gibi ırklar bulunmaktadır. At yetiştiriciliği, hem ekonomik hem de sosyal açıdan ülke için önemli bir katma değer yaratmaktadır. Ancak at yetiştiriciliğinde refah ve etik konularına da dikkat edilmesi gerekmektedir. At yetiştiriciliğinde refah; uygun barınma, beslenme, nakliye ve bakım koşulları sağlanması anlamına gelmektedir. At yetiştiriciliği, Türkiye'nin tarihi ve kültürel mirasının bir parçasıdır ve bu mirası korumak için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

Türkiye’de Yetiştirilen At Irkları da; Arap, İngiliz, Uzunyayla, Midilli, Akhal-Teke ve Kabardin’dir (Güleç, 2005). Türkiye’de at sayılarına ilişkin veriler aşağıdaki Şekil 1’de verilmiştir.

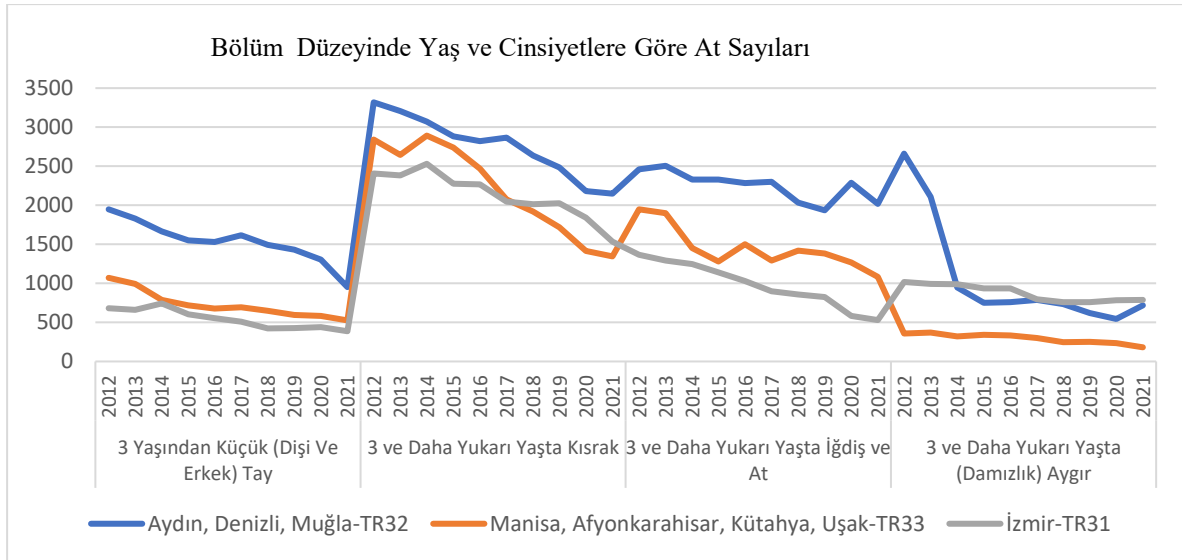
Şekil 1. Yıllara göre Türkiye at sayısı (TÜİK, 2022)

Şekil 1’de Türkiye’nin yıllara göre at sayılarına bakıldığında, 1991’den itibaren günümüze doğru azalan bir durum olduğu görülmektedir. 2021 yılına bakıldığında at sayısı 100 binin altına düştüğü tespit edilmiştir. Şekil 2’de Türkiye at varlığının yaş ve cinsiyete göre sınıflandırılmıştır.

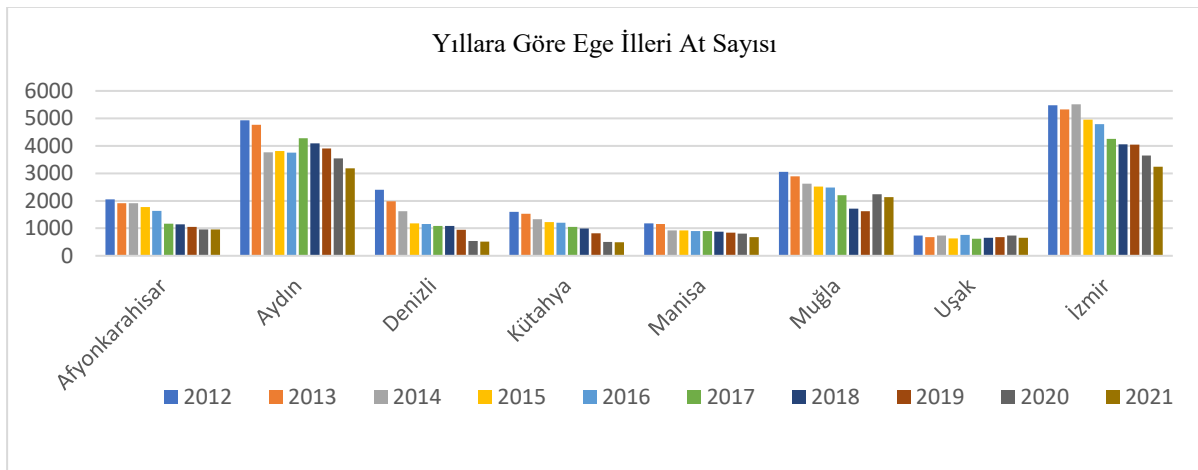
Şekil 2. Türkiye at varlığının yaş ve cinsiyete göre dağılımı (TÜİK, 2022)

Şekil 2 incelendiğinde; 3 yaşından küçük tay varlığı yıllara göre azaldığı görülmektedir. 3 yaş üstü kısarak sayısına bakıldığında da 2013 yılında 54070 den, 2021 yılında 32436’ya gerilediği görülmektedir. Ayrı durum iğdiş ve aygır sayılarında da belirtilmektedir. Şekil 3’te de Ege bölgesinde ayrılan üç bölüm düzeyinde atların cinsiyet ve yaşlarına göre dağılımları verilmiştir.

Şekil 3. Bölün düzeyinde yaş ve cinsiyetlere göre at sayıları (TÜİK, 2022)

Şekil 3 incelendiğinde yaş ve cinsiyet dağılımında, en fazla at sayısı Aydın, Denizli ve Muğla illerinde olduğu görülmektedir. Şekil 4'te yıllara göre Ege illeri at sayıları verilmiştir.

Şekil 4. Yıllara göre Ege illeri at sayısı (TÜİK, 2022)

Son 10 yıllık veri setinde Aydın ve İzmir illerinde at sayılarının diğer Ege illerine göre fazla olduğu görülmektedir (Şekil 4). Şekil 4'te en az at sayısının yıllar itibariyle Uşak ilinde olduğu görülmektedir.

Cirit Sporu

Cirit, at üzerinde oynanan geleneksel bir spor dalıdır. Sporcular, at üzerinde rakiplerine doğru cirit adı verilen bir mızrak fırlatır ve rakibine isabetli bir şekilde ulaştırmaya çalışır. Muharebe anında kendisine ve bineğine hâkim olabilen sporcu, rakibine üstünlük sağlamak için çaba gösterir. Cirit sporu, Türklerin en eski atlı spor oyunlarından biri olarak kabul edilir ve tarihi Türklerin en eski yerleşim yeri olan Orta Asya'ya kadar uzanır. Günümüzde Türkiye'nin Kars, Bayburt, Ardahan, Uşak ve Erzurum gibi

şehirlerinde aktif olarak oynanmaktadır. Atlı cirit oyunu, Türkiye'de hala popüler bir spor dalıdır ve geleneksel kültürün önemli bir parçası olarak kabul edilir. (Anonim, 2023a).

Cirit sporu, en az 6-8 ya da 12 kişilik takımlarla oynanan bir spordur. Oyuncuların sağ elleri atış yapmak için cirit tutarken, sol elleri yedek cirit taşır. Oyunun amacı, rakip takım oyuncularına ciritini başarılı bir şekilde fırlatıp puan toplamaktır. Oyunda, bir oyuncuya ciritini vuran takım puan alır. (Anonim, 2023b). Atlı cirit müsabakaları 35 dakikadan 2 devre halinde toplam 70 dakika oynanır ve devre arası 15 dakikadır oyun esnasındaki duraklamalar o devre sonunu ilave edilerek süre tamamlanır beraberlikle sonuçlandığı takdirde 10 dakikalık ve saha değişimi yapılmadan tek devrelik bir devre daha oynatılır bir hamle süresi en fazla 35 saniyedir (Anonim, 2023c). Cirit sporu, Türk kültürünün önemli bir parçası olan ve atlıların mızraklarla birbirlerine karşı mücadele ettikleri geleneksel bir spordur. Cirit sporu, Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar uzanan binlerce yıllık bir tarihe sahiptir. Cirit sporu, hem savaş sanatı hem de eğlence aracı olarak kullanılmıştır. Cirit sporu, Türklerin atlı kültürünü, cesaretini, becerisini ve dayanışmasını yansıtan bir spordur (Anonim 2023a).

Cirit sporu, günümüzde Türkiye'nin bazı bölgelerinde hâlâ yaşatılmaktadır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde cirit sporu, halkın ilgi ve sevgisini kazanmıştır. Cirit sporu, bu bölgelerde düzenlenen şenliklerin, festivallerin ve törenlerin vazgeçilmez bir unsuru olmuştur. Cirit sporu, aynı zamanda Türkiye'nin ulusal sporlarından biri olarak kabul edilmektedir (Anonim 2023b).

Cirit sporunun kuralları ve oynanışı şöyledir: Cirit sporu, iki takım arasında oynanır. Her takım 12 atlıdan oluşur. Atlılar, ellerinde 70-100 cm uzunluğunda ve 250-300 gram ağırlığında mızraklar taşırlar. Mızraklar, ucunda demir bulunan ince ve hafif sopalar şeklindedir. Mızraklar, rakip takımın atlılarına fırlatılır. Mızrakların atılması sırasında atlılar, atın üzerinde çeşitli hareketler yaparlar. Bu hareketler, atın hızını, yönünü ve duruşunu değiştirmek için yapılır. Böylece atlılar, rakip takımın mızraklarından kaçmaya veya savunmaya çalışırlar. Cirit sporunda amaç, rakip takımın atlılarını mızrakla vurmaya veya düşürmektir. Vurulan veya düşürülen atlılar oyun dışı kalır. Oyun süresi içinde en çok rakip atlıyı vuran veya düşüren takım oyunu kazanır. Oyun sırasında hakemler, oyunun kurallarına uyulup uyulmadığını kontrol ederler. Kurallara aykırı davranışlarda bulunan atlılara ceza verilir. Cirit sporu, Türkiye'de hem kültürel hem de sportif bir değer olarak korunmaya ve geliştirilmeye devam etmektedir. Cirit sporu, Türk milletinin tarihini, kültürünü ve ruhunu yaşatan bir spordur (Anonim 2023b).

İnsanın akıl ve bedeninin bütünleştiği, eski savaş kurallarının uygulandığı bu spor, Orta Asya'da yaşayan Türkler tarafından at ve askerlerini zinde ve kuvvetli tutmak, insanları ruhsal ve fiziksel olarak eğitmek amacıyla oynanırdı. Atlı cirit, rakibi bağışlama şeklindeki davranışı ile diğer spor müsabakalarından ayrılır. Bu yönüyle, spor ve erdem birliktedir anıldığı asil bir yapıya sahiptir (Atılğan ve ark., 2019).

Selçuklu Dönemi'nde, çeviklik ve beceri gerektiren Atlı Cirit sporu oldukça önemli bir yere sahipti. Bu spor, savaş eğitiminin yanı sıra bir çeşit eğlence aracı olarak da kullanılırdı. Sultan ve ailesi

de yapılan spor gösterilerine katılır, bu gösterilerde lalaların ve sporcuların becerileri sergilenirdi. Türkiye Selçukluları döneminde, şehzadelerin sadece ilimle değil, aynı zamanda spor becerileriyle de ün kazanmış lalalar tarafından eğitildikleri bilinmektedir. (Anonim, 2023b).

Erzurum'da 1957 yılında kurulan ilk ihtisas kulübü, Atlı cirit sporunun Cumhuriyet dönemindeki gelişimine öncülük etmiştir. Bu kulübün ardından Erzincan, Bayburt, Ankara, Uşak, Manisa ve Malatya'da da Atlı Cirit kulüpleri açılmış ve Anadolu'nun her yerinde bu spor profesyonel bir şekilde yapılmaya başlanmıştır. Atlı Cirit, yalnızca Türkiye'de değil, İran, Afganistan ve Türkistan gibi yurtdışındaki ülkelerde de yaşatılmaktadır (Anonim, 2023b).

Cirit, Türk kültürünün önemli bir parçasıdır ve yakın zamana kadar Anadolu'nun birçok yerinde oynanmaktaydı. Ancak günümüzde sadece belli başlı illerde oynanmaktadır. Bu iller arasında Erzurum, Uşak, Manisa, Sivas, Bayburt, Erzincan, Kars ve Malatya yer almaktadır. Erzurum'da 2009 yılından bu yana resmi olarak 25 cirit kulübü mevcuttur ve kulüplere kayıtlı cirit atı sayısı yaklaşık 138'dir. Erzurum ilinde, çeşitli festival ve törenlerde, köylerde ve resmi müsabakalarda cirit oynanmaktadır. Resmi cirit müsabakaları, Türkiye Geleneksel Spor Dalları Federasyonu'na bağlı olarak Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü tarafından kontrol edilmektedir. Cirit oyununun kuralları da bu federasyon tarafından yayınlanan Atlı Cirit Müsabaka Talimatında belirtilmiştir. Cirit, Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan geleneksel bir spor dalıdır. Günümüzde, sadece belirli illerde oynanmasına rağmen, Erzurum'da 25 resmi cirit kulübü ve 138 cirit atı bulunmaktadır. Bu spor dalı, çeşitli etkinliklerde ve resmi müsabakalarda oynanmakta ve Türkiye Geleneksel Spor Dalları Federasyonu'nun belirlediği kurallara göre yönetilmektedir (Yıldırım ve Yıldız, 2013). Türkiye'de sadece 11 ilde organize edilmekte olan cirit sporunun özellikle Erzurum, Erzincan, Uşak, Bayburt, Ankara, Manisa ve Kars bölgelerinde oynanmaya devam etmektedir (Korkut, 2020).

Ege Bölgesi'nde Cirit Sportu

Ege Bölgesi, Türkiye'nin batısında yer alan ve zengin bir kültürel mirasa sahip olan bir bölgedir. Bu bölgede, cirit sportu da uzun yıllardır oynanmaktadır. Ege Bölgesi'nde cirit oyunları, genellikle köyler arasında düzenlenen turnuvalarda oynanır ve bölge halkı için önemli bir sosyal etkinlik olarak kabul edilir. Ege Bölgesi'nde cirit oyunları, genellikle açık alanlarda yapılır ve at üzerinde oynanır. Takımların en az 6-8 ya da 12 kişiden oluştuğu bir oyundur. Oyuncuların sağ ellerinde atacakları cirit bulunurken, diğer elinde ise yedek ciritleri bulunur. Cirit oyunu 35 dakikalık 2 devreden oluşur. Oyunun kuralları, takımların birbirlerine karşı cirit atışı yaparak puan kazanmalarını içerir. Oyunda, rakip takım oyuncularından birine ciritini isabetli bir şekilde atan takım puan kazanır (Çiftçi, 2011).

Ege Bölgesi'nde cirit oyunları, genellikle yaz aylarında düzenlenir. Bu turnuvalar, bölge halkı için önemli bir sosyal etkinlik olmanın yanı sıra, cirit sportunun yaşatılması açısından da büyük bir öneme sahiptir. Ege Bölgesi'nde cirit takımları arasında sık sık dostluk maçları düzenlenir ve bu maçlar bölge halkı tarafından büyük bir ilgiyle takip edilir.

Ege Bölgesi'nde cirit sporu, geleneksel bir spor dalı olmasına rağmen, günümüzde modernize edilerek daha da popüler hale gelmiştir. Bölgede düzenlenen cirit turnuvaları, sporun daha geniş kitlelere tanıtılmasına ve yaygınlaşmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, cirit sporu, Türkiye'de düzenlenen uluslararası spor etkinliklerinde de yer almaktadır.

Sonuç olarak, Ege Bölgesi'nde cirit oyunları, bölgenin zengin kültürel mirasının bir parçasıdır. Bu oyunlar, bölge halkı için önemli bir sosyal etkinlik olmanın yanı sıra, cirit sporunun yaşatılması açısından da büyük bir öneme sahiptir. Ege Bölgesi'nde cirit sporunun daha da yaygınlaştırılması için, cirit takımları ve turnuvalarının sayısının artması gerekmektedir.

Uşak'ta Cirit Sporuna

Uşak, Türkiye'nin batısında yer alan bir ilimizdir ve Türk kültürü ve sporu için önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda, Uşak'ta cirit müsabakalarının tarihi oldukça eskilere dayanmaktadır.

Uşak, cirit oyununun en çok oynandığı ve geliştirildiği illerden biridir. Uşak'ın cirit tarihi, Osmanlı dönemine kadar uzanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, cirit müsabakaları askeri antrenmanlar sırasında yapılmaktaydı. Daha sonra, bu spor dalı halk arasında da yaygınlaşmış ve Uşak'ta da popüler hale gelmiştir. Cirit, Osmanlı ordusunun eğitiminde ve savaşlarda kullandığı bir silah olarak gelişmiştir. Uşak, Osmanlı ordusunun önemli bir üssü olması nedeniyle cirit sporuna büyük önem vermiştir. Uşak'ta cirit oyunu, hem askeri hem de sosyal bir etkinlik olarak sürdürülmüştür.

Uşak'ta cirit oyununun törenleri ve ustaları bu kültürün devamlılığında önemli yere sahiptir. Cirit oyunu, yöreye özgü kuralları ve kültürel değerleri ile yaşatılmaktadır. Uşak'ta cirit müsabakaları, genellikle çeşitli etkinlikler ve festivaller sırasında düzenlenmektedir. Bu etkinliklerde, Uşak halkı ve çevre illerden gelen cirit takımları bir araya gelerek mücadele etmektedir. Ayrıca, Uşak'ta cirit müsabakaları genellikle açık alanlarda ve doğal zeminlerde yapılır (Şekil 5). Kalfa Korusu spor kompleksi cirit sahasında 120x40m.'lik beyaz çizgilerle bölünmüş bir alanda oynanmaktadır. Uşak'ta 9. Geleneksel Atlı Cirit turnuvası 1. turu Eylül-Ekim 2023 yılında düzenlenmiştir. (Anonim, 2023d).

Şekil 5. Geleneksel atlı cirit turnuvası (Anonim, 2023d).

Uşak'ta cirit müsabakaları, geleneksel Türk sporları arasında önemli bir yere sahiptir. Bu spor dalı, Uşak halkı için bir kültür mirasıdır ve bölgede yaşayan insanlar tarafından büyük bir ilgiyle takip edilmektedir. Ayrıca, Uşak'ta cirit müsabakaları, bölgenin turizm potansiyelini artırmak için de kullanılmaktadır.

Cirit, Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan ve cinsiyet ayrımı gözetmeksizin oynanan bir spor dalıdır. Uşak'ta da, kadınların cirit oynadığı bilinmektedir ve kadın cirit takımları da bulunmaktadır. Bu da gösteriyor ki, cirit toplumun her kesimi tarafından sevilen ve oynanan bir spor dalıdır. (Yüksel ve ark., 2018). Uşak Türkiye'de ilk kadın ciritçilere sahip ildir. Uşak'ta yaklaşık on altı kadar kadın ciritçi vardır. Hâlihazırda bir kulüp çatısı altında toplanmış değiller ve müsabakalara gösteri amaçlı olarak çıkmaktadırlar (Çiftçi, 2011). Uşak'ta cirit müsabakaları, kadın-erkek ayrımı olmadan düzenlenmektedir. Kadınlar da erkeklerle birlikte cirit oynayabilirler ve Uşak'ta kadın cirit takımları da bulunmaktadır. Bu takımlar, çeşitli etkinlikler ve festivaller sırasında mücadele etmektedir.

Türkiye'de cirit atı yetiştiriciliğinde Erzurum ildeki cirit atı oranı %20,6'dır. Erzurum'u %19,6 ile Uşak, %17,7 ile Manisa ve %16,1 ile Erzincan izlemektedir (Yıldırım, 2011).

Uşak ilinde Gençlik ve Spor Müdürlüğü bünyesinde 563 erkek ve 19 kadın olmak üzere toplam 582 atlı sporcu kayıtlıdır. Bu sporcuların 329'u aktif olarak cirit sporuyla uğraşmaktadır. Uşak'ta 28 cirit kulübü olup bu kulüplerdeki üye sayısı 517'dir. Üyelerin yaşları 15 ile 78 arasında değişmektedir (Anonim 2023e).

Cirit Sporuna İlgili Uşakta Yaşanan Sorunlar

Cirit sporunda yaşanan kazalar sonucu ortaya çıkan yaralanmalara karşı bir sosyal güvencenin olmayışı, yeterli tanıtım yapılmaması, sponsor yardımının alınmaması, müsabakaların eleme usulü yapılması, federasyonun yapısındaki sorunlar, hakem problemleri, cirit için gerekli olan körüklü çizmelerin bulunamayışı ve yüksek fiyatı, cirit sahalarına ulaşım sorunları, uygun sahaların olmayışı, müsabakalara gidiş-geliş sıkıntıları, atların nakliye işlemleri için bir platformun bulunmaması, cirit sahalarının çevre düzenlemesinin yapılmaması ve ihtiyaçları karşılayabilecek kapalı alanların yetersizliği gibi sorunlar bulunmaktadır (Deniz ve ark., 2012).

Atlı cirit sporuna ilgi duyan kadınlar, bu tutkularının pek çok zorluğunu yaşıyorlar: En büyük zorluk, erkeklerin bu spora karşı çıkması; bir diğer zorluk ise maddi kaynak bulamamaları. Ailelerinin kendilerine manevi olarak destek olmayışlarıdır. Kendi atına sahip olan sadece bir kadın var ve diğerleri başkalarının atlarıyla gösterilere çıktıklarını belirtmişlerdir (Çiftçi, 2011).

Sonuç ve Öneriler

Cirit, at üzerindeki sporunun ciritini rakibe karşı isabetli bir şekilde atmasını, muharebe anında kendisine ve atına olan hakimiyetini sağlayarak rakibine üstün gelmesini amaç edinen, kuralları olan bir spordur. Cirit, Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya geldikleri dönemden beri oynadıkları savaş oyunu olarak bilinmektedir. Cirit, aynı zamanda erdemini ve bağlılığının da göstergesidir. Rakibini affeden

sporcuya ve takımına puan kazandıran bu spor, asaletin ve sportmenliğin bir arada sergilendiği nadir sporlardan biridir. Cirit, günümüzde özellikle Doğu ve İç Anadolu'nun farklı yörelerinde yaygın olarak oynanmakta ve seyredilmektedir.

Türkiye’de Atlı Cirit ve atçılık kültürü, folklorik değerlerin yanı sıra önemli terimler içermektedir. Bu kültürün daha iyi tanıtılması ve literatüre aktarılması için daha kapsamlı çalışmalar yapılması gerekmektedir. Kültürümüze de sahip çıkarak ülkemizde at sayılarının ve cirit sporunun yaygınlaştırılması, bu hususta yetiştiricilere desteklemelerin yapılması gerekmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarları herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyan Özeti

Yazarlar makaleye benzer oranda katkı sağlamış olduğunu beyan eder.

Kaynaklar

Aksoy AR., 2016. At yetiştiriciliği ders notları. <https://docplayer.biz.tr/22854819-At-yetistirciligi-ders-notlari-yrd-doc-dr-ali-riza-aksoy-1993-guncelleme-mayis-2016.html> Erişim: 10.10.2022

Anonim., 2022. Atlarının kısa tarihi. <https://www.atveinsan.com/at-in-kisa-tarihi-m719695.html> Erişim: 12.10.2022

Anonim., 2023a. Atlı cirit. <https://www.gsdf.gov.tr/tr/spor/atli-cirit/tarihce> Erişim: 12.01.2023

Anonim., 2023b. Cirit detaylı bilgi: Nedir, nasıl oynanır? kuralları, <https://www.oyunbilim.com/geleneksel/cirit/> Erişim: 12.05.2023

Anonim., 2023c. Oyun süreleri. Türkiye geleneksel spor dalları federasyonu adlı cirit müsabaka talimatı, <https://www.gsdf.gov.tr/uploads/default/reports/23bde3c61fbc1b938e8357c1b7afa6f0.pdf> Erişim: 11.10.2023

Anonim., 2023d. Atlı cirit turnuvası. <https://www.usak.bel.tr/icerikler/usak-belediyesi-5-geleneksel-atli-cirit-turnuvasin/> Erişim: 11.10.2023

Anonim., 2023e. Uşakta atlı cirit biniciliği. <https://usak.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/124172/atli-cirit-il-birinciligi.aspx>. Erişim:12.10.2023.

Atılğan D, Türkçapar Ü, Tükel Y., 2019. Türk halklarının geleneksel spor oyunlarından cirit. Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları VIII, 173-185. 16-18 Ekim, Kahramanmaraş.

Bayram D., 2022. Atçılık. <https://veteriner.erciyes.edu.tr/EditorUpload/Files/61d3777c-4ef5-4ccf-b65d-9b62351a3cc7.ppt> Erişim: 12.10.2022

Çiftçi S., 2011. Uşak'ta atlı cirit sporu ve cirit kültürü. Millî Folklor Dergisi, 23: 89-99.

Durmuş İ., 2021. Türk kültür çevresinde at. Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi. 5(1): 1-12.

Deniz M, Sezer A., İnel Y., 2012. Uşak ilinde kültürel ve sportif amaçlı yapılan atçılık ve sorunları. Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, 200: 203-230.

Güleç E., 2005. Türk at ırkları. Anadolu At Irklarını Yaşatma ve Geliştirme Derneği, Ankara.
<http://bizdosyalar.nevsehir.edu.tr/11fe4de55da196ab6d2f1914cc2dcad8/turk-at-irklari.pdf>. Erişim: 11.10.2023

İzmirli S., 2016. At yetiştiriciliğinde gönenç (Refah): Türkiye’de ilgili mevzuatın değerlendirilmesi. Bahri Dağdaş Hayvancılık Araştırma Dergisi. 5(2): 90-97.

Karcıoğlu U., 2017. Türk kültüründe atın önemi ve ata sporlarımızdan atlı cirit oyunu. Anasay Dergisi, 2: 167-198.

Korkut C., 2020. Geleneksel spor dalı olarak ciritin internet haberciliğinde kullanılması: Haberler.Com Sitesi Örneği. 9. Uluslararası Türk Halkı Geleneksel Spor Oyunları Sempozyumu, Bishkek, Kırgızistan, 29 Kasım 2020, ss.143-150.

Özbeyaz C, Akçapınar H., 2004. At yetiştiriciliği ders notları. Ankara Üniversitesi, Veteriner Fakültesi Zootekni Anabilim Dalı, Ankara

TİGEM 2022. “Türkiye’de Atçılığın Tarihçesi.
<https://www.tigem.gov.tr/Sayfalar/Detay/6261fcf9-7bf7-463b-b5a4-032541351ce3> Erişim: 1.10. 2022

TÜİK. 2022. Türkiye’nin yıllara göre at sayıları.
<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=101&locale=tr>. Erişim: 10.12.2022

Yıldırım F., 2011. Cirit atlarının bazı performans ve vücut ölçüleri. Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalı, Doktora Tezi s.47.

Yıldırım F, Yıldız A., 2013. Cirit atları: Anket çalışması. Atatürk Üniversitesi Veteriner Bilimleri Dergisi, 8(1): 35-41.

Yüksel A, Gül M, Güven O., 2018. Cirit sporunu icra eden ve destekleyen Osmanlı sultanları. Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 3(1): 145-163.